
Chceme diverzifikaci!

Chceme diverzifikaci!

02.08.2010, MARTIN RYCHLÍK

Dlouhodobější koncepci a nový zákon o terciárním vzdělávání. Vyjasnění financování. Raději přímé nežli odložené školné. A diverzifikaci vysokých škol na výzkumné a profesní. Tak znějí nejčastější tužby rektorů českých vysokých škol, kteří měli v anketě týdeníku EURO vybrat trojici priorit, jež by měl řešit nový ministr školství Josef Dobeš (VV). Rektoři škol odpovídali i na otázky, co se jim ve vládních plánech líbí a nelíbí, zda schvalují zavedení školného a jaké novinky by uvítali v podpoře vědy a výzkumu. Z nejsledovanějšího sektoru - veřejných VŠ, jichž je v Česku 26 - se vyjádřilo šestnáct škol.

Ze soukromých institucí, kterých je u nás registrováno 45, se o letních prázdninách ozvala jen menšina: VŠFS, UJAK, CEVRO, VŠMIE či VŠEM. Anketu ignorovaly dvě státní vysoké školy - Policejní akademie a Univerzita obrany... Někteří rektoři veřejných VŠ - jako třeba Josef Koubek z pražské VŠCHT - se ozvali, ale jejich omezená vyjádření je nutné respektovat: "Nemohu poskytnout své názory, aniž bych s nimi přednostně seznámil nového pana ministra."

STOPKA LÉTAJÍCÍM PROFESORŮM?

Jaké priority má tedy nový ministr v oblasti vysokých škol? "První úkol jsem již vyřešil - jmenování nových členů Akreditační komise v čele s předsedkyní Vladimírou Dvořákovou. V kontextu s připravovanou reformou terciárního vzdělávání se chci v co nejbližší době setkat s představiteli České konference rektorů, Rady vysokých škol, Studentské komory RVŠ a Akademie věd. Zásadní prioritou je pro mne reforma terciárního vzdělávání. Nedovedu si ji ale představit bez intenzivní spolupráce s akademickou obcí," řekl týdeníku EURO Josef Dobeš. "Do začátku akademického roku musíme zavést registr docentů a profesorů (tato novela byla schválena na jaře tohoto roku), vytvořit informační systém tohoto registru a pilotně ověřit jeho funkčnost," dodává místopředseda Věcí veřejných ke kroku, jenž by měl omezit rej "létajících pedagogů".

AKADEMICI: ODMĚŇUJTE KVALITU

Rektoři se shodují na nutnosti nového zákona o VŠ. "Prioritou je prosazení reformního zákona o terciárním vzdělávání, popřípadě alespoň novely stávajícího zákona. Mohly by být aplikovány některé pozitivní prvky rakouského vysokoškolského zákona - mělo by dojít ke zvýšení flexibility v systému řízení univerzity mimo jiné formou menších a pružnějších orgánů, než jsou dnešní správní rady, akademické senáty a podobná grémia... Dále by měla novela zajistit srovnání pravomocí a zodpovědnosti rektora a děkanů, jakož i jejich volby," myslí si Karel Rais, rektor Vysokého učení technického v Brně (VUT), jenž by uvítal větší otevření univerzit spolupráci s praxí a financování škol smlouvené se státem na tři až pět let. Provedení reformy a dlouhodobější závazky považuje za důležité i Václav Havlíček z ČVUT.

"Už dlouho čeká vysoké školství na svou reformu. Implementace znalostního trojúhelníku vzdělávání- výzkum-inovace je na ní velmi závislá a přímo ovlivňuje konkurenceschopnost ČR... Musí se přejít od financování založeném na počtu studentů k hodnocení jejich kvality," vzkazuje Ivo Vondrák z Vysoké školy báňské v Ostravě (VŠB). A aby nebyla mýlka, že to jsou přání pouze technických škol, podobně hovoří i Ivo Mathé, rektor umělecké AMU: "Je třeba co nejdříve upustit od normativního financování vysokých škol, kterým stát nutil a bohužel nadále nutí přijímat nesmyslné počty studentů, zároveň však zabránit pokračujícímu poklesu peněz ze státního rozpočtu určených na vysokoškolské vzdělávání."

MÉNĚ ŠKOL, VYŠŠÍ NÁROKY

V současné době, kdy se k vysokoškolskému vzdělání dostane prakticky každý, kdo má jen trochu zájem, je třeba řešit, co vlastně od vysokoškoláků očekáváme. "Především s ohledem na nedostatek financí a klesající počet maturantů by se ministr měl se vši rozhodností začít zabývat měřitelnou kvalitou vysokých škol a na základě zjištěných poznatků přistoupit k jejich žádoucí diverzifikaci a následně k optimalizaci sítě vysokých škol," říká Václav Bůžek z Jihočeské univerzity (JČU) v Českých Budějovicích. Změny by si zasloužilo i pojetí tříletých bakalářských oborů, neboť plánované zacílení na praxi se moc neujalo. Až příliš studentů, kteří ke studiu často nemají ani předpoklady, pokračuje v magisterském cyklu. "Potěšil mne plán pana ministra na zvýšení prestiže bakalářského studia a diverzifikaci vysokých škol," uvádí Jakub Novotný, rektor Vysoké školy polytechnické v Jihlavě. "Pracovníci MŠMT jsou překvapeni, že 85 procent bakalářů cítí potřebu pokračovat v dalším vzdělávání, aniž by si kladli otázku po nejdůležitějších příčinách," tvrdí Jiří Dvořák,

rektor privátní Vysoké školy manažerské informatiky a ekonomiky (VŠMIE). Podle Dvořáka by se ministerstvo mělo změnit z operativního orgánu státní správy spíše v instituci, která koncepčně stanovuje trendy, směry a nástroje rozvoje vzdělávání. "Měl by rovněž zmizet formalismus. Ač školy zpracovávají rozsáhlé zprávy, není jasné, jak jich resort využívá," dodává rektor VŠMIE.

STÁTNÍ MATURITU, PROSÍM

Dobeš opakovaně deklaroval, že vysoké školství nechce vnímat odděleně, ale v návaznosti na základní a střední školství. "Akutním úkolem, jemuž by se ministr měl určitě věnovat, se zdá být státní maturita, která dlouhodobě uvádí do nejistoty tisíce středoškoláků, kteří stále neznají způsob a podmínky složení této zkoušky. V oblasti vysokého školství bychom uvítali především stanovení jasné dlouhodobé koncepce celého sektoru. Situace, v níž se každoročně diskutuje o pravidlech financování a kdy se tato pravidla mění, negativně ovlivňuje fungování univerzit," připomíná Josef Hynek, rektor Univerzity Hradec Králové. Dle Luboše Chaloupky z Univerzity Jana Amose Komenského (UJAK) by měla být vyřešena i otázka začlenění vyšších odborných škol do sektoru terciárního vzdělávání.

AKREDITAČNÍ KOMISI JINAK!

Připomínky k Akreditační komisi (AK) měly soukromé vysoké školy. "Za prioritu považujeme zásadní reformu fungování AK směrem k větší průhlednosti rozhodování a procedurálnímu zjednodušení," uvedl Josef Šíma, rektor institutu CEVRO, jenž požaduje i rovnoprávnější postavení soukromých a veřejných vysokých škol. "Naprostá většina diskusí se dnes vede, jako kdyby soukromé vysoké školy, kde studuje již přes 50 tisíc studentů a kde se školné standardně vybírá, neexistovaly," připomíná Šíma.

Podobně se vyjadřuje Bohuslava Šenkýřová z pražské Vysoké školy finanční a správní (VŠFS), pro niž by jednou z možných priorit měl být "systém akreditací a reakreditací, habilitační řízení (práce AK ze systémového hlediska, zajištění větší objektivnosti a nezávislosti)". Rektoři dalších soukromých škol dokonce navrhují, aby komise a její pracovní skupiny prošly "přísným auditem". Dochází údajně k projevům klientelismu, měly by být brány v potaz názory expertů z podnikové praxe, kteří by se mohli stát i členy AK. Privátní školy jsou prý také diskriminovány odepřeným udílením profesur a habilitací, jež ovšem potřebují k akreditacím svých programů.

PROTI ŠKOLNÉMU JEN PLZENĚ?

Velkým tématem nadcházejících měsíců se stane zavádění školného. "Finanční spoluúčast studentů je nevyhnutelná. A je dobře, že ji chce vláda řešit," míní Petr Fiala, rektor Masarykovy univerzity v Brně, jenž je nyní i předsedou České konference rektorů. To její místopředseda Václav Hampl, nejvyšší představitel Univerzity Karlovy, se - ač týdeníkem EURO opakovaně osloven - k otázkám koaličního návrhu "odloženého" školného od roku 2013 nechtěl zatím vyjadřovat. Opatrně reagoval i rektorát VŠE v Praze: "Body obsažené zatím jen v koaliční smlouvě týkající se například zavedení školného či změn v oblasti vědy a výzkumu potřebujeme nejprve projednat s novou vládou, konkretizovat a zasadit do kontextu vysokoškolské reformy." Z šestnácti šéfů veřejných škol, kteří na anketní otázky odpověděli, se přímo proti této formě školného vyjádřil pouze Josef Průša, rektor Západočeské univerzity v Plzni. "Nepodporuji to. Dosud se nikdo vážně nezabýval administrativní a technickou podporou a náklady na ni.

Náklady státu se nesníží, ručení za půjčky nebude zdarma a není jasno, zda stát - v situaci, v jaké je - o to nesníží vysokým školám dotace! Nota bene: s vymáháním poplatků za delší studium jsou u zlomku studentů tak neskonale problémy, že si vymáhání u všech ani nedovedu představit," říká bývalý ministerský náměstek za ČSSD.

RADĚJI PŘÍMĚJŠÍ ŠKOLNÉ

Většina rektorů je pro zavádění školného, byť k jeho odložené verzi má větší či menší připomínky. "Domnívám se, že odložené školné nepředstavuje dostatečnou motivaci pro studenty. Považoval bych za efektivnější platit školné ,neodložené', byť třeba u některých oborů v symbolické výši. V případě, že školné nebude nastaveno dobře a nebude dostatečně motivující, promarní se na dlouho možnost využít školného například pro řešení odlivu uchazečů o studium z technických a přírodovědných oborů," říká Zdeněk Kůs z Technické univerzity v Liberci. Souhlasí i Rais z brněnského VUT: "Preferuji okamžité školné před odloženým, protože neznám procesy, jež povedou k vymáhání školného v případě, kdy absolvent odejde pracovat do zahraničí. Dořešit se musejí i daňové dopady a podobně." Dle něj by mělo být školné ideálně "transferováno jako prospěchové stipendium nejlepším studentům". Nemůže se prý stát náhradou, ale doplňkem státního financování.

K zavedení školného v přímé platbě univerzitě (díky bankovním půjčkám studentům) se přiklání Jaroslav Hlušek, představený Mendelovy univerzity. "Tomuto požadavku pasáž koaliční smlouvy odpovídá. Je rozhodující, že univerzita obdrží prostředky v daném čase dotyčného studia; jiné modely by byly zbytečně zatěžující a složité," doplňuje rektor lesnické a zemědělské školy. Mathé z AMU argumentuje stručně a jasně: "Školné má význam - pro studenty i VŠ - pouze tehdy, je-li placeno aktuálně, byť bude částka zatím třeba symbolická." Pro odložené školné bez výhrad je třeba šéf JČU, jenž jej podporuje již mnoho let. A Marek Vochozka, rovněž rektor z Českých Budějovic, avšak z Vysoké školy technické a ekonomické, říká: "Zavedení školného obecně podporuji, bude se jednat o významný stimul pro studenty. Očekávaným výstupem již nebude ,pouze' diplom, ale znalosti."

INJEKCE "VÝZKUMU A VÝVOJI"

Ty školy, jež by se rády staly výzkumnými, volají po zlepšeném hodnocení vědeckých výstupů. "Od vlády očekávám nikoli jen formální, ale skutečnou podporu vědy a výzkumu na veřejných VŠ. Ta se neobejde bez navýšení financí a bez objektivní metodiky rozdělování prostředků. Stávající metodika by měla být nepochybně zjednodušena a více by se měla soustředit na kvalitní výstupy z výzkumné činnosti," míní Vladimír Večerek z Veterinární a farmaceutické univerzity. Podle libereckého Kúse je nutné vytvořit mechanismy podpory, aby bylo pro průmysl výhodné zadávat si výzkum na univerzitách: "A na státní úrovni by měly být stanoveny dlouhodobé a podporované směry výzkumu." Další z akademiků filozoficky upozorňuje, že český stát již ve svém slovníku VĚDU zavrhl! Hodlá podporovat pouze výzkum,

vývoj a inovace, všímá si. Dle převážné většiny lodivodů tuzemského školství by však měly prostředky plynout na skutečnou, evropskou kvalitu. Nelze jimi mrhat. Ostravský Vondrák, jenž akcentuje potřebu objektivnějšího hodnocení vědeckých výstupů, otevřeně hovoří o poměřování výsledků se zahraničím: "Česká věda potřebuje oživit svůj genetický kód nejen návratem českých vědců, ale i zapojením kvalitních vědeckých pracovníků přicházejících ze zahraničí i mimo země EU. K tomu potřebujeme nejen finance, ale i kvalitní imigrační politiku pro takové talenty. To bývá větší potíž než výše platu."

A CO MINISTERSTVO ZRUŠIT?

Někteří akademici jsou optimističtí, jiní nikoliv. Šéfka VŠFS Šenkýřová hledí do budoucna skepticky: "Ohledně plánů vládní koalice jsem výrazný pesimista. Oblast školství je pod vlivem velké ‚lobby‘ s různými zájmy a obavám se, že nebude společná politická vůle problémy (vysokého) školství vyřešit. Budu ráda, pokud se budu mýlit." Velmi originální řešení na resortní problémy má rektor soukromé Vysoké školy ekonomie a managementu (VŠEM). Jako trojici priorit pro ministra uvádí Milan Žák následující postup, který ovšem není oficiálním stanoviskem školy, nýbrž jen jeho osobním pohledem, poněvadž dotazy týdeníku EURO byly prý "šity na míru" veřejným školám: "1) zrušení ministerstva - rozpočet se převede na ministerstvo financí jako samostatný odbor, ostatní činnosti se zprivatizují, 2) budovy se přestaví na luxusní hotely, 3) vyčíslí se přínos pro stát - místo nákladů to budou výnosy, krásný počín vlády rozpočtové zdrženlivosti!" A na finální otázku - věříte v naplnění koaličních plánů? - profesor Žák odpovídá: "Jako absolvent studijního oboru ‚národohospodářské plánování‘ nevěřím žádným plánům, natož jejich naplnění."

MARTIN RYCHLÍK (martin.rychlik@euro.cz)